

Verslag NWG Wageningen-lezing 'Rewilding geeft natuur weer de ruimte' door ecooloog Liesbeth Bakker (onderzoeker aquatische ecologie bij NIOO-KNAW en buitengewoon hoogleraar Rewilding Ecology bij Wageningen Universiteit)

- dinsdag 4 november 2024, Aurora, Wageningen Campus

- door Gert van Maanen

'Als je het Living Planet Report leest, word je daar niet vrolijk van. Op land is er van 1970 tot nu sprake van een afname van 60 procent in grotere gewervelde dieren. Ik ben zelf van 1973, dus dat heeft grotendeels tijdens mijn leven plaatsgevonden. Als we de curve van afnemende biodiversiteit willen stoppen of zelfs ombuigen, dan hebben we nieuwe ideeën nodig. Behouden wat je hebt, maar ook herstellen wat je kunt. Maar hoe doe je dat? Bij rewilding doe je dat door ruimte te geven aan natuurlijke processen en zo extra habitat te creëren', vertelt Liesbeth Bakker. Er is volgens haar momentum voor ecosysteemherstel: de VN heeft 2021 tot 2030 bestempeld door Decade of Ecosystem Restoration, de EU heeft haar Green Deal, Biodiversiteitsstrategie en een – afgeslankte – Natuurherstelwet en Nederland heeft het Deltaplan Biodiversiteitherstel. Rewilding is volgens haar zeker niet de enige weg naar natuurherstel, maar wel een interessant en aanvullend traject op het bestaande pallet van beheerde natuurgebieden, cultuurlandschappen, landbouwinclusieve natuur, natuurinclusieve landbouw en stadsnatuur.

'Allereerst heb je abiotische rewilding, door bijvoorbeeld meer ruimte te geven aan water, waterpeildynamiek en inzetten op sponswerking van de bodem of door aan de kust in de duinen meer ruimte te geven aan vers zand en de invloed van de wind', aldus Bakker. 'En dan heb je trofische rewilding, die zich richt op voedselrelaties. Denk aan toppredatoren, zoals de terugkeer van de wolf, maar ook aan planteneters als de bever. Dieren die mede vorm geven aan het landschap.' Als we impact willen hebben op natuur moeten we ons volgens Bakker concentreren op de hoofdoorzaken van biodiversiteitsverlies: verlies aan habitat(kwaliteit) en exploitatie. 'Dit kan door nieuwe habitats te maken en stoppen of verminderen van jacht en visserij.' En omschakelen van de 'filosofie van ondergang' naar de 'filosofie van hoop'. Bakker: 'Het idee heerst dat de natuur zwak is, slachtoffer is en alles achteruit gaat, maar dat is een misverstand. Natuur is sterk als het de ruimte krijgt.' Denk aan de zeearend (2006, eerste broedpaar in de Oostvaardersplassen), grote zilverreiger (eerste kolonie 1978) en de wolf (toename in Europa tussen 1965 en 2016: 1871%).

Bij rewilding hoeven we volgens Bakker niet perse aan ongerepte wildernis te denken. 'Er is een stapsgewijze vooruitgang op de schaal van wildheid. Je kunt van alles doen om een gebied wilder te maken: hekken verwijderen of gebieden vergroten. Je kunt stappen zetten om iets wilder te maken, met de natuur als bondgenoot.' Planten en dieren zijn samen geëvolueerd en in de vegetaties is de 'herinnering aan grote dieren nog steeds aanwezig'. In Nederland is de sleedoorn hiervan een mooi voorbeeld. Uit experimenten van het internationale [Nutrient Network](#) blijkt dat uitsluiting van grote grazers op 57 plaatsen op de wereld leidt tot een verminderde diversiteit aan planten.

Volgens Bakker is het grote verschil tussen klassieke natuurontwikkeling en rewilding dat de eerste stuurt op doelen: 'de juiste soort op de juiste plaats of terug naar de oorspronkelijke uitgangspositie'. Het natuurbeleid is sterk gericht op doelsoorten en een beheer dat overeenkomt met extensief agrarisch gebruik. 'Rewilding is natuurherstel 2.0, met meerdere uitkomsten en gericht op processen, niet zozeer gewenste soorten en dus meer dynamiek. Er zijn soorten die toenemen, maar ook soorten die achteruitgaan.' Twee voorbeelden van rewilding zijn de Millingerwaard / Gelderse Poort, in het kader van Ruimte voor de rivier, en de Groningen Onlanden, een moerasgebied ontwikkeld vanwege wateroverlast in de stad Groningen. Hierbij is sprake van een win-win-situatie, omdat waterveiligheid hand in hand gaat met natuurherstel, klimaatbuffering en koolstofopslag.

Daarnaast is er de optie van het creëren van nieuwe ecosystemen, zoals bij de Marker Wadden. ‘De Zuiderzee was ooit een hotspot van biodiversiteit door de overgangen van zoet naar zout. Het is door de aanleg van de Afsluitdijk nu zoet en het slib in de IJsselmeer zit gevangen tussen dijken. Het weghalen van dijken is een moeilijk verhaal, maar door het maken van eilanden ontstonden er weer gradiënten tussen land en water. Overgangen naar moerassige omgeving die het vermogen bezitten om slib in te vangen’, aldus Bakker. Het Marker Wadden-project van Natuurmonumenten, Rijkswaterstaat en Boskalis heeft veel verrassingen opgeleverd, zoals de vestiging van lachsterns, ooit het symbool van het beroemde vogeleiland De Beer bij Rotterdam, dat vanaf 1964 plaats moest maken voor de olieopslagtanks en raffinaderijen van Europoort. Een andere verrassing, die niemand had voorspeld, was het broeden van ijseenden, die profiteerden van de voedselsituatie en aanwezigheid van waterslakjes en aasgarnaaltjes. ‘Als dit kan, kan er meer’, concludeert Bakker. Dankzij de opbloei van moerasandijvie, (niet-stekende) dansmuggen en watervlooien ontstaan er kansen voor nieuwe voedselwebben: voor vissen, visdieven en kluten.

In het laatste deel van haar lezing gaat Bakker nog in op de verschillende rollen die zij als wetenschapper speelt in natuurbehoud: door getallen te plakken op natuurlijke processen, het geven van workshops en lezingen, het toegankelijk maken van literatuur, het geven van onderwijs aan studenten en visies op de toekomst te schetsen. Bakker: ‘Natuurherstel is nu sterk geassocieerd met terugkijken: *restoring*, *recovery* en *resurrection*. Dat ‘re-’ zit ook in rewilding, maar wat mij betreft kijken we vooruit en is het vooral een werkwoord: gebieden wilder maken.’

Foto: Wikimedia Commons, Door bevers gevelde wilg in Millingerwaard